

TIGERTANKAR

PJ ANDERS LINDER

En annan och fascinerande värld som understundom verkar svärbegriplig men som också visar hur framgång skapas. PJ Anders Linder berättar om en resa i Tigerland.

Singapore: Singapores flygplats motsvarade beskrivningarna: En milt antiseptisk oas. Kastrup vid ekvatorn. Avståndet kunde knappast vara större till hettan och kaoset på Kennedy airport i den första Nya Världen jag besökte.

Sak samma med färden in till stan. Bilen var inte ståtligare än amerikanska droskor, men den hade luftkonditionering och omkring den fanns inget av det hotfulla förfall som möter en besökaren på väg till Manhattan. Med välhållna bostadshus och en till synes oändlig serie av bilparkeringar, restauranger och friserade palmer kändes det snarare som en mix av Rivieran och San Franciscos norra förorter. På skyltarna vid vägarbeten står bugande män och ber om ursäkt för besväret.

PJ ANDERS LINDER är VD i Timbro.

Utanför hotellet löpte shoppingeldoradot Orchard Road med alla de internationella kedjorna och strålände neon över His Master's Voice. Kontrasten var fascinerande mellan kvällsvärmen utomhus och frosten i de luftkonditionerade gallerierna. På en gatuservering åt jag kyckling med cashewnötter och ett par inhemska Tigeröl. Notan slutade på 36 dollar, knappt tvåhundra kronor. Fjärran är valutasvinets glada dagar.

Världens lättaste jobb?

Nästa morgon arbetade jag på rummet med Jakarta-TV malande i bakgrunden: FN hade givit Indonesien beröm för kampen mot fattigdom, barnen på indonesiska skolan i Moskva lärde sig spela traditionell musik. TV-meteorologen kom med sin prognos: Högst 32, lägst 23 – varje dag i veckan. Världens lättaste jobb?

Jag tog mig till centrum och for upp till plattformen på 37:e våningen i UOB-högkvarteret. Utsikten hade

varit mycket bättre om inte smogen varit så tät. Samma morgon hade jag läst i IHT om hur skogsbolag och bönder brände regnskog på Borneo och hur röken gjorde luften ogenomtränglig. Bara början... Vid floden under bankpalatset står ett par statyer. Dels en replik av Salvador Dalis *Newton* dels en maffig jättesparv signerad Botero. För den som undrar hur verken skall tolkas har små pedagogiska skyltar satts upp.

Ett stenkast därifrån ligger Högsta domstolen och stadshuset bredvid det stora cricketfältet mitt i stan. De viktorska byggnaderna måste en gång ha varit uppfordrande majestätiska men ligger nu som pressade mot marken med skyskrapor åt alla håll. Stramhet och historia har överväldigats av arrivismens energi. På vägen hem gick jag förbi en skylt med reklam för en aftonskola: "A degree that keeps you in demand." Det singaporeanska undret i praktiken.

Sen var det dags för möte på avdelningen för östasiatiska studier vid

universitetet. Kontoren var inredda med heltäckningsmattor och odammade bokhyllor i mörka träslag. Man skulle lika gärna ha kunnat vara i Amerika.

Professorn var pratglad och inte alltid helt lätt att följa: Den aktuella krisen i Thailand bottnade enligt honom i att "där finns för mycket demokrati". På frågan om det inte snarare handlar om för dålig demokrati, svarade han att "i den här regionen är det samma sak." Korruption och röstköp tränger sig alltid på.

Mao var galen

Åt vilka håll vänder sig regionen för att få inspiration? Tidigare var det till Japan, svarade professorn. Numera är det till Kina. Om Kommunistkina kan genomföra reformer, varför kan då inte vi!? I bokhyllan stod ett Maoporträtt. Om honom hade professorn bara en sak att säga: "Han var galen." Deng Xiao-ping var motsatsen: "En hjälte".

Efter fåfång väntan och strövande på måfå hittade jag en taxi vars chaufför hade stannat för att hålla parfym över sina händer. Här fanns dessutom riktig bjällra. Vårt stapplande samspråk under tillbakafärden lät förstå att hans två barn studerade vid universitetet. Gott och väl? Inte riktigt. Med dottern var det i sin ordning, hon läste ingenjörskonst. Men sonen höll på med "Shakespeare och sånt där". Suck. "Det borde ha varit tvärtom!"

På kvällen tog jag mig till Mount Faber, varifrån det går linbana över

till den besynnerliga nöjesön Sentosa, som ligger några hundra meter söder om själva stan. Färden dit gick över hamnen där ett energiskt mudderverk spred en ljusbrun ring av slam omkring sig. Luften var tjock men man kunde ana en väldig armada på redde och en skog av höga skorstenar på en industriö ännu lite längre söderut.

En automatisk spökröst fyllde linbanekorgen med statistiska data och besked om regeringens kraftfulla insatser till allmänhetens fromma.

Föga förvånande var Sentosa ett under av ordentlighet. Stenlagda gångar vindlade mellan vackra blommor och kitschiga attraktioner. Amerika i teorin. Schweiz i praktiken.

Straits Times för dagen därpå innehöll en hel del av intresse. I Malaysia hade regeringen slagit till reträtt och bjudit internationella investerare på lunch. Hemma i Singapore hade oppositionspolitiker dömts att betala regeringsledamöter tvåhundrausen dollar i skadestånd för förtal. En appellationsdomstol fundrade över när oralsex skall betraktas som onaturligt könsumgäenge.

Efter tidningsläsandet for jag tillbaka till universitetet och mötte en gästforskare av anglosaxiskt ursprung. Han sade sig inte ha för avsikt att tveka ett ögonblick om motsvarande jobb dök upp i hemlandet. Skälen verkade framför allt vara materiella – i Singapore ansåg han sig varken ha råd med bil eller en lägenhet på stan (som inte är subventionerad av universitetet). Men det andliga klimatet

kändes uppenbarligen också rätt instängt.

Jag undrade om han trodde att det skulle bli tuffare för Singapore i en framtid där ekonomisk framgång bottnar mer i fantasi, originalitet och tjänster än i optimalt organiserad produktion: "Singaporebor blir utmärkta direktörer", svarade han, "men jag undrar om de är något vidare som entreprenörer."

På väg till flyget föll min blick på en ny reklamskylt, en annan signal om hur undret är hopskruvat: "St Andrew's school. Where boys become men. Gentle, polished men."

Taipei: Flygturen lämnade ingen i tvivelsmål om den hårdkokta andan i Taiwan. Resan avslutades med ett halvdussin tecknade filmer om en gris, som lurades att smugla knark, togs fast och fick ångra sig bittert. På budskapet var inte att ta miste. Den fras som sist klingade ut i etern var att Taiwan kan straffa droghandel med "döden".

Taipei skall vara känt för sin usla luft, men det var betydligt lättare att andas än i Singapore. Gatan utanför hotellet var en vacker boulevard med ståtliga palmer och blomster. Bilarna var fina, butikerna lite mindre prydliga men knappast ruffigare än i en genomsnittlig europeisk storstad. Det hela gjorde ett nytt, vitalt och burget intryck.

Carsten Svensson på Exportrådet

visade sig vara en ung, mycket sympatisk kille. Vi satt en kort stund på handelskontoret och gick sedan över till en lunchrestaurang, där vi fick utmärkt skaffning: stark kyckling, vårullar, dumplings med räkor, soppa. Kallt te därtill.

Svensson var på långresa i Kina när det drog ihop sig vid Den Himmelska Fridens Torg och var en av de svenskar som evakuerades med ambassaden. Då väcktes hans verkliga intresse för den kinesiska kulturen och han studerade tre år i Lund och ett i Taiwan innan han rekryterades till Exportrådet.

Han trivs med jobbet och taiwaneerna. Man blir visserligen aldrig helt och hållet en av dem, men det är inte som i Fastlandskina där folk tyr sig till utlänningar i hopp om fördelar. Enligt Svensson hade maktöverlämnandet i Hongkong framför allt fått den effekten i Taiwan, att folk hade stärkts i sin beslutsamhet och vilja. En sak skulle omvärlden och Kina ha klart för sig: små enklaver som Hongkong och Macao är en sak. Det välrustade Taiwan är något helt annat.

Överlevt regeringsombildning

Efteråt for jag till regeringsbyggnaderna, Executive Yuan, för att träffa Dr. Shirley Kuo, tidigare finansminister, nu regeringsledamot och minister utan portfölj. Det stod ett hav av omfångsrika blombuketter i korridoren utanför hennes kontor. Var det något som firades? Jo. Att hon som praktiskt taget enda statsråd

överlevt regeringsombildningen några dagar tidigare.

Dr Kuo talade utmärkt engelska och gav distinkta svar. Landets framgångar har berott på stram finanspolitik, exportorientering, stabilt pen-

” I bokhyllan stod ett Maoporträtt. Om honom hade professorn bara en sak att säga: 'Han var galen'. Deng Xiao-ping var motsatsen: 'En hjälte'. ”

ningvärde samt folkets arbetslust och höga sparande. För att framtiden skall bli lika bra krävs att förändringstakten kan hållas uppe, att Taiwan inte stagnerar! Lyckligtvis har skolorna blivit bättre och klarar att utbilda för kunskapsamhället. Jag frågade om de är tillräckligt bra. Svaret: ”De kan alltid bli bättre!”

Under 1980-talet försökte Taiwan hålla valutans värde nere men fick till sist ge upp och se dollarn apprecieras kraftigt. I Thailand och andra sydostasiatiska länder betalar man nu priset för att ha gjort motsatt fel, konstaterade Dr Kuo. Man har hållit värdet artificiellt högt alldeles för länge. ”Det går inte att i längden gå emot marknaden.”

På kvällen träffade jag Dr Shih-Chien Yang. 1994 var han regerings-tjänsteman och hade tagits ut till samma amerikanska stipendiepro-

gram som jag. Nu hade han blivit minister med ansvar för frågor som rör högteknologi och utvecklingsarbete i näringslivet. (Tydligt ligger hans kontor nästan vägg i vägg med Dr Kuos. Blommorna måste ha varit till dem båda.)

Dr Yang refererade till besök i stora amerikanska och japanska företag och visade stort intresse för omvandlingstryck och organisationsförändringar – bort med mellanchefer, skapa mer plastiska strukturer, delegera ansvar. Han noterade med särskilt intresse hur mycket som har hänt i USA på kort tid, hur mycket mer dynamiskt förhållningssättet har blivit vad gäller teknologispredning, tillväxtstöd och insatser för en förbättrad konkurrenskraft. ”Liberalisera” var ett återkommande favoritord i konversationen.

Dr Yang konstaterade att det behövs mer och vitalare utbyte mellan universitet och näringsliv. Ännu finns inget taiwanesiskt Silicon Valley. Men han underströk att en av landets fördelar är möjligheterna för unga entreprenörer att få fram kapital. Att uppbåda bortåt en miljon i familje- och vänkrets är inget oöverstigligt problem ens för vanligt folk. Människor sparar. Många har mer än skapligt med pengar.

En eftermiddag tillbringade jag på Taiwans nationalmuseum, en väldig anläggning några kilometer norr om centrala Taipei. Min ledsagare hette Tsai och visade sig vara engagerad i projektet att göra Taiwan till regional knutpunkt för Internet. Efter musei-

besöket stannade han till hemma vid lägenheten och hämtade sin lille son för ett kvällsmål. Halv sju samma kväll (som var en fredag) skulle grabben vidare på kvällskurs. Vi åt japanskt.

I närheten låg ett stort taoistiskt tempel. Fullt av folk, fullt av brinnande rökelse. Små damer i blå nylonrockar ägnade sig åt att bedja, att rena människor med rökelse, att sälja en sorts kombinerade lotter och horoskop, att ta hand om offrade frukter och paket. I fonden tronade tre stora gudabilder, röda och skäggsiga. I ett litet rum bredvid altaret fanns en damm med karpar. På taket flankerade två drakar en eldröd sol. Och alldeles invid tempelområdet pralade en hel husvägg med reklamskyltar i neon, som kastade mångfärgat ljus över förgården. Likheten med småländska tegnérlador kunde inte vara mindre.

I gytret kring templet framträdde ett annat Taipei än boulevardernas, trängre och mer slitet. Här gick tanken snarare till Grekland än till Nordeuropa. Boomen i Taipei har lett till svindlande fastighets- och markpriser, och om jag begrep Tsai rätt kostar en p-plats mer än en miljon taiwandollar. Inte underligt att dödsföraktande skoterförare svärmar genom gränderna.

Hongkong: Med klassiska Star Ferries kostar resan från Kowloon till Central på själva Hongkongön drygt två kronor och varar i 6-7 minuter. Utsikten är

magnifik med berget i fonden, hav och hamn och hundratals fartyg åt sidorna och mängder av glittrande höghus längs vattnet. Doften av vatten och diesel ledde tankarna till Venedig och plötsligt tedde det sig naturligt att som Jan Morris vara expert på just de båda städerna. Vad gäller historia får dock Hongkong ge sig för La Serenissima. Före 1840-talet fanns här ingenting, och det är glest mellan landmärken med patina.

Överallt drömmar

Frånvaron av ett förflutet kompenseras av ett övermått framtid. Överallt energi, överallt djärva projekt, överallt drömmar i färd med att bli verklighet. Tag *Next* till exempel. Entreprenören Jimmy Lais idealistiska – och lönsamma – tidskrift är en märklig satsning, samtidigt typisk och otypisk för det företagsamma men inte så sällan rätt krassa Hongkong. 1989 tyckte Lai att det som hade hänt på Den himmelska fridens torg var ohyggligt, och när pressen i Hongkong inte ville hudflänga Peking så gjorde han det själv i *Next*. Detta misshagade politbyrån och det blev repressalier mot Pekingfilialen av Giordano, butikskedjan som Lai (förstås) byggt upp från grunden.

Till vardags sköts *Next* och systerpublikationen *The Daily Apple* av chefredaktören Yeung Wai-Hong. Han tog emot mig i ett påvert konferensrum på vinden, bjöd på té och höll sedan ett entusiastiskt hyllningstal till Sir John Cowperthwaite, skotten som under avgörande år på

1960-talet var ansvarig för kronkoloniens finanser. Denne hade läst sin Adam Smith och motsatte sig varje expansion av det offentliga. Han ensam förstod!

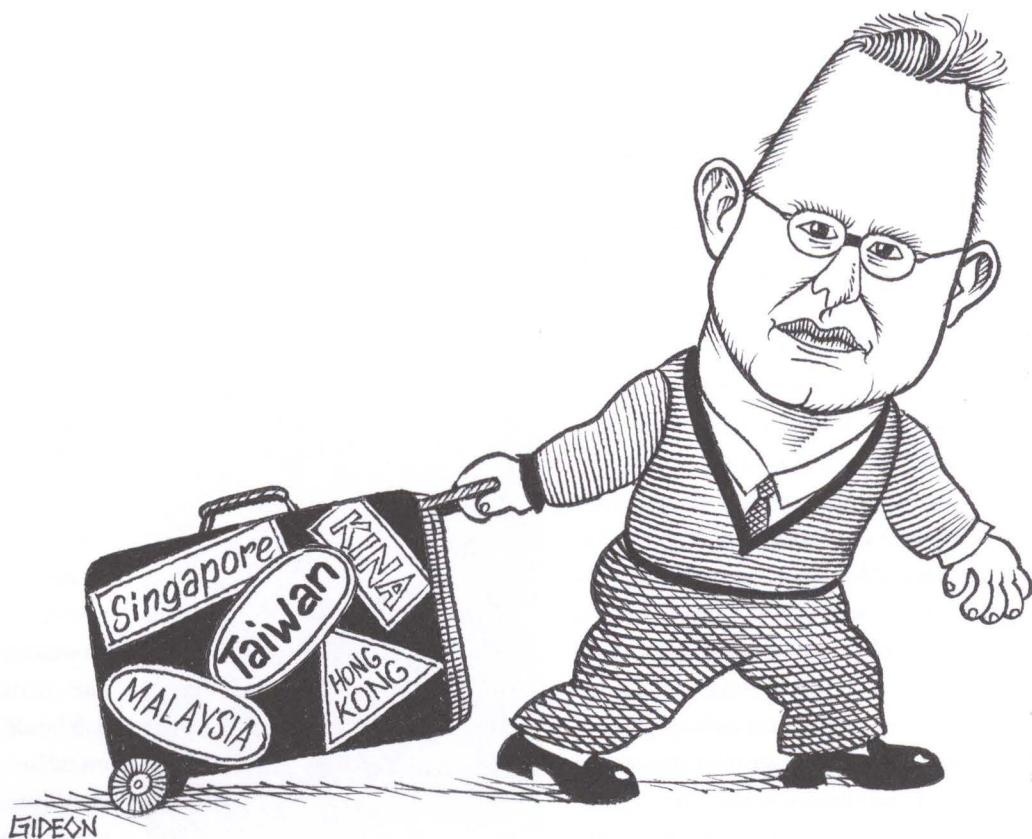
Numera vill såväl regeringen som partier bara prata satsningar och expansion, suckade Yeung. Storföretagen fiskar efter stöd och gynnsam särbehandling, och även Martin Lee och hans demokratiska parti hänger sig glatt åt aktivistiska planer. Var finner man Sir Johns respekt för mödan bakom varje skattekrona?

Har Kina lagt sig i några inre ekonomiska angelägenheter? Egentligen inte. Några månader efter återlämnandet råder *business as usual*. Och ännu märks inga avgörande inskränkningar i de medborgerliga fri- och rättigheterna. Däremot växande själv censur.

Vad var det riktigt viktiga med Pattens demokratiska reformer? Att de födde insikten om behovet av öppenhet och tydlig redovisning av vad regeringen sysslar med!

Kortsiktig vinst

Liknande synpunkter mötte jag på *Asian Wall Street Journal*. Pattens reformer var viktiga. Näringslivet är inte mycket att hålla i handen när det blåser. Efter korta preludier om Sverige och det hopplösa i att få ändringar till stånd i praktisk politik trots att debatten går åt rätt håll, konstaterade ledaravdelningens starkt konservativa skribenter att Hongkongs företagsledare bara bryr sig om kortsiktig vinst och struntar i värden och

politik. "Du skulle höra vad cheferna för amerikanska företag som gör affärer med Bur-ma säger: 'Äh, det där med kränkningar av rättigheter är överdrivet och oppositionen är mest en massa bråkmakare.'"

På AWSJ tycker man att åtskilligt gick förlorat då regeringen Tung upplöste Chris Pattens nya, mer folkvalda parlament. Nu gör direktörer och politiker industripolitik mellan skål och vägg. Långsiktigt borde företagen vara bekymrade över att det blir mindre av fri tävlan och mer av alte kameraden, men deras perspektiv

är alltför flyktigt.

Domarkåren har redan visat sig följsam mot den nya regeringen och avvisat mål där utslagen skulle gått regeringsintressena emot och blivit alltför "politiska". Jag funderade på att berätta lite grand om Sverige men gav tappat på förhand.

Vad tycker amerikaner som flyttar till regionen, undrade jag. "De börjar avsky demokrati!" Ja, om de inte har hamnat i Singapore förstås, för där är det trots allt alltför repressivt. Fast städat....

Nästa dag för jag iväg till Clear

Water Bay en bit utanför centrum. Vid Kai Tak-flygplatsen dök plötsligt en väldig Quantas-jumbo upp mellan två skyskrapor och tog mark några sekunder senare. Att ha inflygning rakt över hyreshus på detta hongkongska manér är helt makalöst. En luftgrop för mycket och hundratals familjer får tullfritt till middag. Men våndan verkar begränsad. Det finns så mycket annat att tänka på: så många oprövade projekt, så många lovande affärer, så mycket kunskap att ta till sig.

Upp för berg, ner för berg och så

var man framme vid Hong Kong University of Science and Technology, som är en osedvanligt snygg och intagande anläggning, en läcker kombination av amerikanskt campus och europeiskt universitet. Det konkava fasaden mitt i grönskan har en hög öppning, som leder in till en piazza med administration och undervisningslokaler åt sidorna och en utsiktsterass rakt fram. Nedanför breder bukten ut sig med typiskt kinesiska höga öar, blånande fjärdar och bärplansbåtar i skytteltrafik.

Leonard Cheng var en angenäm bekantskap. Professorn är i svårbestämd ålder, någonstans mellan 32 och 48, amerikansk i sättet, öppen, energisk och tillgänglig. Han hade just avslutat en bok om regleringspolitiken i Hongkong och vi inledde med en utförlig diskussion om de statskontrollerade sektorerna i regionen. De är inte så få, visade det sig. Och varav hjärtat är fullt....

Vad är kärnan i den hongkongska framgångshistorien? Flexibilitet! (Förstått som låga skatter, låg regleringsnivå, öppenhet. Allt detta har skapat förmåga att snabbt ställa om sig och reagera på förändringar i den globala ekonomin.) Lägg därtill en befolkning som gärna arbetar hårt

och kulturella försteg genom banden till Kina.

Cheng tror att den nya regeringen kommer att stå på sig rätt bra visavi Peking, men att det inte kommer att ske enligt den mall som amerikanerna efterlyser, dvs genom offentlig kritik och konfrontation. Den nye regeringschefen Tung Chee-Hwa fann han bra och kompetent. Inför byrå-

”
Att ha inflygning rakt över hyreshus på detta hongkongska manér är helt makalöst. En luftgrop för mycket och hundratals familjer får tullfritt till middag. Men våndan verkar begränsad. Det finns så mycket annat att tänka på: så många oprövade projekt, så många lovande affärer, så mycket kunskap att ta till sig.
”

kratin var han tveksam. Den är skolad under britten och vet inte hur Kina fungerar.

Enligt Cheng föredrar Hongkongs folk att demokratin kommer gradvis på ett sätt som gör den stabilt förankrad. Att ett system som jäktas igenom av britten i elfte timmen emot Kinas vilja skulle vara något att bygga på har ingen i Hongkong trott på, menade han. Pattens insatser var dömda på förhand eftersom de inte var förankrade i Peking. Därmed riskerade de att komplicera situationen snarare än förbättra den. Återlämningsbeslutet var det trots allt aldrig aktuellt att ifrågasätta.

Å andra sidan kan man säga att även om Pattens demokratireform retade kineserna så höjde den också ribban. Nu möter regeringen Tung internationellt motstånd redan när den återställer vad Patten gjorde – och borde därmed rimligen få det ännu tuffare att inskränka andra friheter ytterligare. Genom att vidga hongkongbornas rättigheter gjorde Patten dem lite tydligare och synligare på världskartan. Plötsligt finns en vital offentlighet. Plötsligt har folk fått upp ögonen för att områdets styrelse inte bara angår britten och Peking utan även dem själva. Det har inte gjort Hongkong till en demokrati i västlig mening. Men det gör avsevärd skillnad.